آینه

جمهوری اسلامی

هجمه مخالفان داخلی به برجام

● هجمه برخی مخالفان داخلی برجام به دولت به طرز عجیبی با مواضع تندروهای آمریکایی همسو شد، به گونه‌ای که گویی راهیابی رئیس‌جمهوری برجام‌ستیزی چون ترامپ به کاخ سفید، تنها راهی است که می‌تواند سکه سیاسی بی‌رونق شماری از افراد و جریان‌های سیاسی را در کشور صیقل دهد. انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا که با نتیجه غیرمنتظره‌ای به پایان رسید، موجب شد در فضای کنونی پس از انتخاب «دونالد ترامپ» دو حس متفاوت در فضای داخلی ایران ملموس است؛ نخست همان شگفتی از راهیابی ترامپ به کاخ سفید به عنوان چهل‌وپنجمین رئیس‌جمهوری آمریکا که در میان بسیاری از ناظران و حتی صاحبنظران دیده می‌شود. دوم اینکه نزد شمار اندکی که مدعی نگرانی و دلواپسی در زمینه بسیاری از مسائل هستند، با ذوق‌زدگی تأمل‌برانگیزی به چشم می‌آید به طوری که بدون هیچ‌گونه تلاشی برای پوشاندن آن، همسویی مواضع خود با تندروهای جمهوری‌خواه را فریاد می‌کنند، گویی هر فرصتی را برای افزایش فشار به دولت و متشنج‌کردن فضای جامعه و افکار عمومی مغتنم می‌شمارند.

کیهان

شش ماه گذشت!

حسین شمسیان: آنچه سبب تشفی افکار عمومی و ایجاد طمأنینه در جامعه متدین و حامی نظام می‌شود آن است که به محض طرح ادعایی در رسانه‌های داخلی و خارجی و حتی پیش از طرح موضوعی، این دستگاه قضایی باشد که به میدان آرامش‌بخشی آمده، با اطلاع‌رسانی دقیق و به‌هنگام و با اعمال مجازات قاطع و بازدارنده، به مردم نشان بدهد که به عنوان ملجأ و پناه آنها کار خود را به‌درستی و به‌موقع انجام داده است. بازدارندگی مجازات هم در جای خود بسیار مهم است. تنها کافی است در اثر عملکرد قاطع مقامات قضایی این باور شکل بگیرد که کمترین تعدی به بیت‌المال، بی‌برو برگرد و بی‌اغماض، در کوتاه‌ترین زمان ممکن، به سخت‌ترین مجازات منتهی خواهد شد. آیا باز هم کسی جرات دست‌درازی خواهد کرد!؟ آیا باز هم هر روزه شاهد اخبار دست‌درازی چند هزار میلیاردی خواهیم بود!؟ نباید اجازه داد این باور در برخی متخلفان شکل بگیرد که می‌توان هر کاری کرد و کسی هم نیست که کاری به ما داشته باشد! ترویج این دروغ بزرگ، باورهای مردم را هدف قرار داده است، نسبت به آن هوشیار باشیم.

جوان

واقعیات آمریکا و توهم برخی نخبگان

یدالله جوانی: کسانی که نظریه سازش با امریکا را به عنوان راه‌حل مشکلات کشور دنبال می‌کنند، به دلیل نداشتن بصیرت، دچار نوعی توهم شده، چشم به روی مشکلات آمریکا بسته، این کشور را دارای توانایی‌ها، قابلیت‌ها و ظرفیت‌های گره‌گشایی از دیگران معرفی می‌کنند. این نخبگان فاقد بصیرت، تصورشان از ایران و امریکا، همان تصورات چند دهه قبل است. طرفداران نظریه سازش با آمریکا، در حالی چنین نگاهی به آمریکا دارند که واقعیت آمریکای کنونی، واقعیت یک ابرقدرت و امپراتوری فروریخته در صحنه بین‌المللی و گرفتار مشکلات سیاسی ساختاری، معضلات فرهنگی و آسیب‌های فراوان اجتماعی در داخل کشور خود می‌باشد. واقعیات امروز آمریکا، همان چیزهایی است که آقای ترامپ در تبلیغات انتخاباتی خود مورد توجه قرار داد و به‌رغم فضاسازی‌های سنگین رسانه‌های غربی و امریکا علیه او، توانست با پیروزی بر خانم هیلاری کلینتون، نامزد حزب دموکرات به عنوان نماینده تفکر حاکم بر آمریکا، آماده رفتن به کاخ سفید شود.

اعتماد

مقابله هوشمندانه با ترامپ

حمیدرضا دهقانی‌پوده: امروز اما نگرانی من از این باب نیست که ترامپ ممکن است در اقدامی نابخردانه برجام را پاره کند؛ زیرا نه او دست به چنین بی‌درایتی و بی‌تدبیری خواهد زد که کشورش را در تقابل با جهانیان خصوصا روسیه و چین و اروپا و سازمان ملل قرار خواهد داد و نه پاره‌کردن برجام ضرورتا به ضرر کامل ما و به نفع خالص رقیب است؛ برجام معامله‌ای بود که پس از ماه‌ها چانه‌زنی سخت به دست آمد . معتقدیم به میزان اجرای درست برجام و عمل به تعهدات همه اطراف بخشی از منافع کلان و مصالح عالیه کشور تأمین خواهد شد. بر همین اساس معتقدم ترامپ دست به اقدام شاذی نخواهد زد. البته زحمت برای ما خواهد داشت؛ ولی اتفاقا برخی از آنهایی که فکر می‌کنند یا آرزو می‌کنند آمریکای ترامپ توافق را پاره کند، بیش از آنکه حرص و جوش مصلحت کشور را داشته باشند به فکر منافع کوچک و زودگذر خود هستند. همین که در این عالم خاکی امثال نتانیاهو و برخی معدود از کشورهای دور و نزدیک در دل و بر زبان‌شان خواستار این اقدام دور از عقلانیت هستند، برایشان کافی است که از این هم‌نوایی دست بکشند؛ البته احتمالا ترامپ تلاش خواهد کرد در مسیر اجرای برجام سختگیری کند؛ او به عنوان یک تاجر حرفه‌ای، قواعد بازار و سودمندی را خوب می‌شناسد لذا حتما تلاش خواهد کرد، نگذارد سود توافق صرفا به جیب اروپا، روسیه و چین برود و این خود فرصت قابل توجهی است.

عکس: عباس کوثری، شرق

عاشورا و پس از عاشورا

مهدی نساجی*

واقعه عاشورا با هزینه سنگین ازدست‌رفتن جمعی از بهترین بندگان خدا و سرآمد آنان امام سوم شیعیان اتفاق افتاده است. حسین‌بن علی(ع) و یارانش، با انتخاب مسیر شهادت، نقطه‌عطفی را در تاریخ اسلام، در جدایی حق از باطل و برافروختن چراغ هدایت رقم زده‌اند. صیانت از دستاوردهای عاشورا از دغدغه‌های مهم خاندان رسول خدا در فرازوفرودهای تاریخ پس از عاشورا بوده است. روایت روشنگری‌های زینب کبری(ع) و علی‌بن الحسین، امام زین‌العابدین(ع) در طول مسیر کوفه تا شام و مجالس شام، توصیفی از این تلاش‌هاست که گفته‌اند و شنیده‌ایم. زنده‌نگه‌داشتن یاد و خاطره عاشورا وظیفه‌ای بوده است که تمامی امامان بعد از امام حسین بر خود فرض داشته‌اند و برای آن تلاش کرده‌اند. بااین‌حال حفظ و صیانت از دستاوردهای عاشورا ابعاد کمترشناخته‌شده‌ای نیز دارد. مدیریت فضای اجتماعی پس از عاشورا، به‌گونه‌ای که این واقعه در عین ماندگاری و تأثیر اجتماعی، دستمایه بروز اختلافات و منازعات و اقدامات تلافی‌جویانه نشود، از مصادیق حفظ دستاوردهای عاشورا، در دوران پساعاشوراست که امامان شیعه بر خود فرض دانسته و برای آن کوشیده‌اند.

حسین‌بن‌علی(ع)، در زمانه وقوع عاشورا، شخصیتی شناخته‌شده، دارای نفوذ و تأثیر اجتماعی گسترده در قلمرو اسلامی است و نفوذ و وسعت قدرت اجتماعی او می‌رود که در سال‌های نه‌چندان‌دور، سقوط دستگاه حاکم را به‌همراه داشته باشد. همین سرمایه اجتماعی عظیم و قدرت نفوذ امام سوم شیعیان است که یزید را برآشفته می‌کند و عجولانه تصمیم می‌گیرد به هر صورت که شده، حسین‌بن‌علی را از حوزه قدرت خود محو کند؛ وگرنه یزید، همچون هر قدرت‌طلب دیگری، با شخصیتی گوشه‌گیر و منزوی، هرچقدر هم که مخالف او باشد، سودایی ندارد.

شهادت حسین(ع)، نه‌تنها از این سرمایه عظیم اجتماعی نمی‌کاهد، بلکه به دلیل وضعیت خاص واقعه عاشورا که مظلومانه و ناباورانه صورت می‌گیرد، عواطف اجتماعی بسیاری برمی‌انگیزد و بر محبوبیت و قدرت نفوذ اهل بیت می‌افزاید. طبیعی است چنین ظرفیت عظیم اجتماعی‌ای که با شهادت نواده رسول خدا دوچندان می‌شود، کنشگران عرصه سیاست و اجتماع آن زمان را به وسوسه بیندازد تا از این ظرفیت ایجادشده، در مقابله و چالش با قدرت حاکم استفاده کنند. بر همین اساس است که گروه‌ها و کنشگران بسیاری در دوران پس از عاشورا دست‌به‌کار می‌شوند تا از پتانسیل ایجادشده، بهره حداکثری را ببرند. کنترل و مدیریت اوضاع به‌گونه‌ای که واقعه کربلا از مسیر اصلی خود که مسیر روشنگری و معیاردهی برای حق و باطل است، منحرف نشود، از مسئولیت‌های دشوار امامان بعد از امام حسین(ع) است که تا حدود دو قرن پس از عاشورا ادامه می‌یابد.

طرح کلی‌ای که از سوی تمامی امامان بعدی پیگیری می‌شود، بر این اساس است که واقعه عاشورا، به‌عنوان نمادی برای مقابله حق مطلق در مقابل باطل مطلق، که منجر به شهادت مظلومانه بهترین بندگان خدا می‌شود، باقی بماند تا به‌عنوان حادثه‌ای فراتاریخی و فرامکانی، درس‌آموز هر انسان آزاده‌ای در هر مکان و هر زمان باشد. به‌همین‌دلیل، گرچه ظرفیت حاصل از شهادت مظلومانه حسین(ع)، می‌توانست ابزاری برای کسب قدرت سیاسی امامان باشد، بااین‌حال به‌هیچ‌وجه حاضر نشدند فضای بعد از عاشورا را به سمت‌وسویی ببرند که از آن نردبانی برای کسب منافع خود بسازند. آنان در مقابل هرگونه تلاشی از سوی دیگران که به‌دنبال استفاده از قدرت نفوذ امامان برای دسترسی به قدرت باشد، چه با نیات حق و چه با نیات سوء، مقاومت می‌کردند.

این طرح کلی از سوی امامان تا دوران غیبت حفظ شد و امامان یاریگر و مؤید هیچ‌کدام از اقدامات بعدی نشدند. شواهد تاریخی زیادی برای اثبات چنین طرحی موجود است. مروری بر برخی نمونه‌ها برای روشن‌ترشدن دلیل و مدعا مفید به نظر می‌رسد.

● **امام چهارم شیعیان و قیام حره:** قیام حره به شورش مردم مدینه، سه سال پس از واقعه کربلا، به اذن و حمایت عبدالله بن زبیر بر ضد حکومت یزید اشاره دارد که با شکست سنگین مردم مدینه و قتل و خون‌ریزی وسیع و هتک‌حرمت و فجایع بسیاری به پایان رسید. عبدالله بن زبیر که از بازیگران عرصه سیاست و قدرت در زمان خود است، هم‌زمان با خروج حسین‌بن‌علی(ع) از مدینه، تحرکات خود را علیه یزید آغاز می‌کند. وی گرچه در مخالفت با یزید با امام سوم شیعیان مشترک است، درعین‌حال نفوذ و محبوبیت امام حسین(ع) را کم‌وبیش عاملی در به حاشیه رانده‌شدن جناح خود می‌داند. بااین‌حال، پس از شهادت امام حسین(ع) و در شورش‌های مکه و مدینه، تلاش می‌کند از پتانسیل شهادت امام حسین(ع) در پیشبرد مبارزاتش استفاده کند. در واقعه حره، علی بن الحسین، امام سجاد(ع)، به دقت مراقب است که به‌عنوان میراث‌دار اهل بیت، سرمایه عاشورا را به پای قیام مردم مدینه که طرح مشخص و انگیزه‌های روشنی ندارد، نریزد. امام سجاد که در مدینه حضور دارد، در واقعه حره، اعلام بی‌طرفی کرده، منزل خود را به‌عنوان مکانی امن برای حفظ زنان و کودکان قرار می‌دهد. موضع‌گیری امام سجاد به‌گونه‌ای است که وی و تمامی کسانی که به خانه او پناه برده بودند، از گزند فاجعه انسانی‌ای که در مدینه رخ داد در امان می‌مانند. مسلم بن عقبه که از زنده‌ماندگان مدینه، به‌عنوان برده و کنیز بیعت می‌گیرد، با احترام کامل با علی بن الحسین(ع) برخورد می‌کند. دوران امام سجاد پیچیدگی‌های بسیاری دارد و کنترل پیامدهای عاشورا کار سخت و ظریفی است. به‌غیر از قیام حره، حوادث متعدد دیگری نیز رخ می‌دهد که حتی رهبران آن از ارادتمندان اهل بیت هستند، بااین‌حال موضع‌گیری‌های علی‌بن الحسین(ع) به‌گونه‌ای است که میراث کربلا را از دستاویز قرارگرفتن منازعات سیاسی مصون می‌دارد.

● **امام پنجم شیعیان و زیارت عاشورا:** امام پنجم شیعیان، حضرت محمدبن علی الباقر(ع) نیز سیاست پدر را ادامه می‌دهد و در هیچ قیام و جنبشی که موجب بروز خشونت شود مشارکت نمی‌کند. او همچون پدر حتی از هرگونه حرکتی که احتمال وجود درگیری و ایجاد هزینه در آن باشد، پرهیز می‌کند. از نمونه‌های جالب پیگیری چنین سیاستی، تقریر زیارت عاشوراست که کماکان از سوی شیعیان در فرصت‌های مختلف خوانده می‌شود. گرچه در زیارت عاشورا، مکررا از دوستی با خاندان اهل بیت و دشمنی با دشمنان آنان و حتی جنگ و مبارزه با آنان سخن به میان آمده است، هرگونه اقدام عملی در خون‌خواهی برای شهادت حسین‌بن‌علی(ع) منحصر می‌شود به وجود «امام منصور» یا «امام هدی ظاهر ناطق» که همان وجود امام معصوم است. دقت در فضا و زمان تقریر این زیارت که دوران جور بنی‌امیه و وجود فضای اعتراضی و متشنج علیه دستگاه حاکم است، نشان‌دهنده اهمیت چنین قیدی است. در حقیقت پیام زیارت عاشورا برای شیعیان و سایر کسانی که از دستگاه جور بنی‌امیه به تنگ آمده‌اند، این است که گرچه شهادت امام حسین(ع)، مرز میان حق و باطل را روشن کرده است و دشمنی با دشمنان خدا و دوستی با دوستان خدا یک جریان مستمر تاریخی است، بااین‌حال هرگونه اقدام عملی در واکنش به شهادت امام حسین(ع) منوط به وجود شرایط است و تشخیص چنین شرایطی نیز صرفا به عهده امام معصوم است. همان‌طور که گفته شد، شهادت مظلومانه شاخص‌ترین چهره خاندان اهل بیت در اوایل دهه ۷۰ هجری از یک‌سو، و ظلم و جور بی‌حدوحصر حاکمان بنی‌امیه از سوی دیگر، شرایط کاملا مساعدی برای سربرآوردن قیام‌های متعدد فراهم می‌کرد و تقریر زیارت عاشورا با تأکید بر این قید که اگر قیامی قرار است برپا شود، باید به تشخیص و رهبری امام معصوم باشد، در حقیقت عامل کنترلی برای جلوگیری از هرج‌ومرج و کشتار به بهانه خون‌خواهی حسین‌بن‌علی(ع) است.

● **امام ششم شیعیان، قیام زیدبن‌علی، قیام ابومسلم خراسانی و برسش‌های یاران:** شاید شرایط قیام و به‌دست‌گرفتن زمام امور از سوی امامان شیعه، در دوران امام ششم شیعیان، حضرت جعفربن‌محمد، از هر زمان دیگری مناسب‌تر بوده باشد. نفوذ و قدرت اجتماعی و فرهنگی امام صادق(ع) در میان شیعیان و حتی اهل سنت و توسعه کمی و کیفی شیعیان در سرزمین‌های مختلف اسلامی به‌گونه‌ای است که حتی یاران نزدیک امام و بزرگان شیعه را با این پرسش مواجه می‌کند که چرا امام(ع) اقدامی در جهت به‌دست‌گرفتن رهبری سیاسی جامعه انجام نمی‌دهد. زیدبن‌علی که فرزند امام سجاد، برادر امام باقر و عموی امام صادق(ع) است، شخصیتی پارسا، دارای مقام علمی، مسلط بر قرآن و فقه و راوی صحیفه سجادیه و از شخصیت‌های محترم روزگار خود است. وی در دوران ستم و بیدادگری‌های اموی، به تأسی از واقعه کربلا، قیامی را علیه هشام‌بن‌عبدالملک تدارک می‌بیند. انگیزه وی بازگرداندن حاکمیت به امامان شیعه و دعوت به «رضای آل محمد» است. او در تلاش است امام صادق(ع) را با خود در این مبارزه همراه کند یا حداقل تأییدیه‌ای از جناب ایشان برای قیام خود بگیرد. بااین‌حال امام صادق(ع) ضمن احترام به شخصیت عموی خود، او را در این قیام همراهی نمی‌کند. زید و یارانش با الهام از رشادت‌های امام حسین(ع) و همراهانش، دلاورانه و شجاعانه وارد کارزار با سپاه هشام‌بن‌عبدالملک می‌شوند. زید در این قیام به شهادت می‌رسد و بدن او از سوی امویان ابتدا به دار آویخته و سپس سوزانده می‌شود. امام صادق(ع) از شهادت زید و ازبین‌رفتن بسیاری از شیعیان در این کارزار متأثر می‌شود و گرچه به نظر می‌رسد در اصل انجام این عمل با آنان اختلاف دارد، آنان را در شمار نیکان و پاکان زمان خود می‌شمارد. قیام زید، الهام‌بخش قیام‌های متعدد بعدی، ازجمله قیام یحیی‌بن‌زید و بسیاری از سادات حسنی می‌شود.

اگر امامان وارد مبارزات خشونت‌آمیز با دستگاه حاکم می‌شدند، مشخص نبود که دامنه جنگ تا کجا کشیده شود و احتمال قوی وجود داشت که خون‌ها و خرابی‌های بسیار به بار آمده، بسیاری مردمان عادی در شهرها و روستاها درگیر جنگ‌های ناخواسته‌ای شوند که حاصل آن جز یک فاجعه بزرگ انسانی نباشد

مورد دیگر، قیام ابومسلم خراسانی است که وی نیز قیام خود را با ادعای «موالات اهل بیت» آغاز می‌کند؛ هرچند در درستی و شفافیت انگیزه‌های او تردید وجود دارد، ولی طرح چنین شعاری نشان از محبوبیت وسیع امامان شیعه در سرزمین‌های اسلامی دارد. او از امام صادق(ع) نیز می‌خواهد در صورت تمایل، ابومسلم و یارانش با او بیعت کنند و در صورت پیروزی در جنگ، امورات را به دست صادق آل محمد بسپارند. جعفربن‌محمد(ع)، در پیغامی کوتاه به ابومسلم می‌گوید «تو از برای من نیستی و زمانه نیز زمانه من نیست». قیام ابومسلم در ازبین‌بردن دستگاه بنی‌امیه موفق است، هرچند میوه این قیام، از سوی عباسیان چیده می‌شود و بنی‌عباس برای سال‌های متمادی بر مسند قدرت می‌نشینند و همان منش و روش اموی را ادامه می‌دهند.

پیشنهادهای متعدد همکاری در جنبش‌های نظامی و سیاسی به امام صادق، نشان از محبوبیت و نفوذ گسترده و عمیق اجتماعی امام صادق(ع) دارد و شاید اگر شخص دیگری به جای ایشان بود و طرح‌های درازمدت در سر نداشت، به‌راحتی متقاعد می‌شد که با برخی از این قیام‌ها همکاری کند. شدت محبوبیت و قدرت اجتماعی امام صادق(ع) در حدیث معروف سدیر صیرفی نمایان است. سدیر که از ارادتمندان امام ششم است، پرسشگرانه از امام صادق(ع) می‌خواهد دست به قیام بزند و روا نباشد که ایشان که «شیعیان و یاران بسیار دارد» که تعدادشان «از صدهزار و دویست‌هزار بیشتر» و بلکه به «نیمی از جهان»، می‌رسد، دست روی دست بگذارد. امام در پاسخ می‌گوید دلیل قیام‌نکردن من نبود یاران کافی است. ظاهرا این اختلاف نظر میان سدیر و امام صادق(ع) که یکی یاران را به اندازه نیمی از جهان و دیگری کمتر از ۵۰ نفر می‌داند، به دلیل تفاوت دیدگاه در مفهوم «یار و همراه» است. به نظر، آنچه امام صادق(ع) به دنبال آن است، وجود یارانی با درک عمیق فراتاریخی و فرازمانی است که هدایت جریانات را به گونه‌ای عهده‌دار شوند که در صورت قیام، امام بتوانند زمینه‌های رشد و بالندگی فردی و اجتماعی را فراهم کنند. البته تعداد چنین یارانی انگشت‌شمار است. در مقابل، منظور سدیر از یار و همراه، وجود کسانی است که از یک سو از ستم بنی‌امیه به سطوح آمده‌اند و از سوی دیگر، دل در گروی محبت خاندان رسول خدا دارند. وجود چنین یارانی شاید به نیمی از جهان (جهان در تصور سدیر) برسد که می‌رسد، ولی تا وقتی زمینه‌های اجتماعی، اعتقادی و نیز عِده و عُده کافی برای اقدام وجود نداشته باشد، امام ترجیح می‌دهد اصلاحات خود را کماکان در بدنه اجتماع پیش ببرد و از ایجاد هرگونه درگیری با حاکمیت دوری و پرهیز کند و سرمایه‌ها را از بین نبرد و خون‌ها ریخته نشود و فاجعه به بار نیاید، هرچند تعداد یارانش، آن‌گونه که سدیر می‌گوید، به اندازه نیمی از جهان باشد.

● **امام هفتم شیعیان و قیام شهید فخ:** الهام از واقعه عاشورا و قیام‌های بعد از آن، در دوران عباسیان نیز ادامه پیدا می‌کند و هر از گاهی، قیامی از سوی برخی خاندان اهل بیت یا سایرین تدارک دیده می‌شود. گرچه در دوران امام کاظم(ع)، عباسیان در مسند قدرت‌اند، ولی از نظر امام، اوضاع اجتماعی و سیاسی تغییر چندانی نکرده است و بلکه بدتر شده است؛ بنابراین از منظر او در بر همان پاشنه می‌چرخد و سیاست امام نیز، کماکان بر همان روال امامان پیشین است. موسی‌بن جعفر(ع) نیز از همراهی با قیام‌های علوی و غیرعلوی پرهیز می‌کند و پاسخ رد به حسین‌بن‌علی ملقب به شهید فخ (از نوادگان امام حسن مجتبی(ع))، که از او و برای رهبری قیام دعوت می‌کند، می‌دهد. شهید فخ و یارانش که از نیکان زمان خود بودند، در کارزاری خونین به شهادت می‌رسند. گفته می‌شود که واقعه فخ، تلخ‌ترین و فاجعه‌آمیزترین واقعه برای دوستداران اهل بیت است که هزینه‌های بسیاری را به همراه آورد. گرچه امام کاظم(ع) براساس همان استراتژی که توضیح داده شد، قیام شهید فخ را تأیید نکرد، بااین‌حال به دلیل حسن‌نیت وی و یارانش و اینکه به‌هرحال جان خود را برای هدفی مقدس فدا کرده بودند، این‌گونه پس از شهادتشان موضع‌گیری می‌کنند: «انا لله و انا الیه راجعون، سوگند به خدا که حسین (شهید فخ)، به شهادت رسید، درحالی‌که مسلمان و درستکار بود و اهل روزه و شب‌زنده‌داری و امربه‌معروف و نهی‌ازمنکر».

● **از امام رضا(ع)، تا دوران غیبت:** سیاست پرهیز از خشونت و درگیری نظامی، در زمان چهار امام بعدی نیز ادامه پیدا کرد. پذیرش ولایت عهدی امام رضا(ع) عملا به معنای این بود که هیچ طرحی از سوی امام برای شکل‌دهی جنبش یا مبارزه نظامی علیه دستگاه حاکم وجود ندارد. در این زمان برخی شیعیان نیز سیاست بلندمدت امام را دریافته و به‌جای دست‌بردن به سلاح، سیاست ارتقای اجتماعی خود و تأثیر در بدنه اجتماعی را پیش گرفتند. امام جواد و امام هادی(ع) نیز بر همین روال پیش رفتند. در دروان امام حسن عسکری، جناب ایشان زمینه را برای بروز هرگونه تنش و درگیری مسدود می‌کند.

آنچه آمد نمونه‌هایی از سیاست پرهیز از درگیری از سوی امامان شیعه و جلوگیری از دستاویز شدن حادثه عاشورا برای بروز قیام‌های خونین و تنش در جامعه اسلامی است. امامان به‌جای برافراشتن پرچم خون‌خواهی حسین‌بن‌علی(ع)، به حادثه کربلا به گونه‌ای معنابخشی کردند که تصویر جهان اسلام از این حادثه، حادثه‌ای فراتر از یک منازعه سیاسی باشد. این حقیقت که هم‌اکنون نیز، حسین‌بن‌علی(ع)، شخصیت مورد احترام اکثریت قریب به اتفاق مسلمانان اعم از شیعه وسنی است و همگان بر حقانیت حسین(ع) و راه او و باطل‌بودن جریان مقابل او اعتراف دارند، به دلیل همین سیاستی است که امامان در حفظ و صیانت از دستاورد واقعه کربلا پیش گرفته‌اند. امروز ازجمله موارد مورد اتفاق تقریبا تمامی فِرق اسلامی و حتی غیرمسلمانان که با تاریخ مسلمانان آشنایی دارند، همین حقانیت حسین(ع) است که در فراز تاریخ اسلام روشنگر و الهام‌بخش است. تصور کنید به‌جای پیگیری چنین سیاستی، ائمه بعد از امام حسین(ع)، دست به اقدامات تلافی جویانه می‌زدند که به احتمال زیاد نتیجه آن، درگیری جامعه اسلامی در جنگ‌های وسیع و طولانی بود که ممکن بود برای سال‌ها و بلکه دهه‌ها ادامه داشته باشد، آن‌گاه قضاوت آیندگان درباره حادثه کربلا چه بود؟ آیا قضاوت جز این بود که درهزار و چندصد سال پیش حادثه‌ای اتفاق افتاد که منشأ جنگ‌های خونین مذهبی شد و فجایع بی‌پایان به بار آورد؟ آیا در این صورت تلاش امام حسین(ع)، برای جدایی حق از باطل، در لابه‌لای خون‌ها و خشونت‌های بعدی، مدفون نمی‌شد؟

تحلیل و تشخیص امامان شیعه بر این بوده است که شرایط و مقتضیات زمانی و مکانی به‌گونه‌ای نیست که آنان بتوانند با مبارزه نظامی دست به اصلاحات از بالا به پایین بزنند. این بود که با صبر و حوصله‌ای که حدود دو قرن (تا آغاز دوران غیبت) به درازا کشید، همواره اهداف اصلاحگرانه خود را در بدنه اجتماعی پیش بردند و نتیجه آن می‌شود که در آغاز دوران غیبت، تشیع دوازده‌امامی، مکتبی مستقل با نظامی از افکار و اندیشه‌ها می‌شود که به مسیر خود در طول تاریخ ادامه می‌دهد و تا امروز در کنار اهل سنت دوام و قوام می‌یابد. تأثیرگذاری و توفیق امامان فقط در شکل‌گیری جامعه شیعی نبوده است؛ تقریبا تمامی فِرق اهل سنت، از تعالیم و اندیشه‌های امامان شیعه بهره برده‌اند. در حقیقت امامان شیعه، از شخصیت‌های برجسته جهان اسلام‌اند و نه فقط جهان تشیع. علاوه بر اثرپذیری فکری از امامان شیعه، تقریبا تمامی فِرق اهل سنت، در طول تاریخ و هم‌اکنون از ارادتمندان و علاقه‌مندان اهل بیت بوده و هستند. اصطلاح «سنی دوازده‌امامی»، اصطلاحی است که مورخ شهیر و پر کار زمانه ما، رسول جعفریان، برای کثیری از دانشمندان و علمای اهل سنت در طول تاریخ به کار می‌برد و به کسانی خطاب می‌شود که امامت و ولایت ۱۲ امام شیعیان را پس از خلافت سه خلیفه اول پذیرفته‌اند و بر پیروی از روش و منش آن بزرگواران تأکید دارند. وجود سنیان دوازده‌امامی، نمونه‌ای از وسعت نفوذ امامان در جریان‌های غیرشیعه است. بخشی از توفیق امامان شیعه در تأثیرگذاری در عالم اسلام، مدیون همان سیاست‌گذاری‌های درازمدت در زمان پس از عاشورا، به‌عنوان یک نقطه عطف تاریخی و پرهیز از تبدیل واقعه کربلا به دستاویزی برای منازعات بیهوده قدرت بوده است.

اگر امامان وارد مبارزات خشونت‌آمیز با دستگاه حاکم می‌شدند، مشخص نبود که دامنه جنگ تا کجا کشیده شود و احتمال قوی وجود داشت که خون‌ها و خرابی‌های بسیار به بار آمده، بسیاری مردمان عادی در شهرها و روستاها درگیر جنگ‌های ناخواسته‌ای شوند که حاصل آن جز یک فاجعه بزرگ انسانی نباشد ولو اینکه دست آخر، پیروزی به دست آمد. کمااینکه دیگرانی که وارد چنین کارزارهایی شدند، هم آسیب‌های جبران‌ناپذیر به خود زدند و هم دیگران را وارد معرکه نمودند. داستان جنگ‌ها و خشونت‌های مکرر و وسیع که در دوران بنی‌امیه و بنی‌عباس به وقوع پیوست که بعضا تبدیل به فاجعه‌های انسانی شدند، مؤید درستی نگرانی امامان علیهم‌السلام است. فراموش نکنیم که حرمت‌شکنی‌ها تا جایی پیش می‌رود که در فاصله کوتاه دهه‌های ۶۰ و ۷۰ هجری، کعبه، خانه خدا سه بار به آتش کشیده می‌شود و خون مردمان در کنار خانه خدا به زمین ریخته می‌شود. در یک مورد از این سه مورد، این عبدالله زبیر است که چندی پس از واقعه عاشورا، به تحریک مردم مکه می‌پردازد و جنگی شهری را در اعتراض به حاکمیت یزید به راه می‌اندازد که مردمان بسیاری را در آن درگیر می‌کند. مقایسه کنید این رفتار را با رفتار حسین‌بن‌علی(ع) که در پاسخ به توصیه دوستانش که از او می‌خواهند در مکه بماند تا امنیت بیشتری داشته باشد، می‌گوید که چون احتمال ریختن خونش توسط یزید را می‌دهد، دوست دارد هرچه بیشتر از خانه خدا دور شود، تا مبادا حرمت حرم امن الهی شکسته شود. در مدینه، شهر پیامبر نیز در سال ۶۳ هجری، به‌دلیل تحرکات آل زبیر و کشاندن درگیری‌ها به درون شهر، پس از شکست مخالفان دستور قتل و غارت مردم شهر صادر شد. در تاریخ ۲۵۰ ساله امامان شیعه، حتی یک مورد یافت نمی‌شود که امامان برای پیشبرد اهداف الهی خود، از دیگرانی که به هر دلیل ولو غیرموجه، همراه و همدل امامان نبوده‌اند، هزینه کرده باشند.

ادامه در صفحه ۷

آینه دیروز

۹ سال پیش در چنین روزی

کیهان

● احمدی‌نژاد: تحریم ادبیات عقب افتاده است
● کالین پاول، وزیر خارجه سابق آمریکا: نتیجه حمله به ایران انزوای کامل آمریکاست
● رئیس اتاق بازرگانی: تحریم‌های اقتصادی علیه ایران اهداف سیاسی را محقق نمی‌کند
● مخالفت مجدد چین با تحریم‌های جدید علیه ایران
● هوگو چاوز، رئیس‌جمهور ونزوئلا: به‌زودی امپراتوری دلار و سپس امپراتوری آمریکا سقوط می‌کند
● رئیس دفتر مقام معظم رهبری: بهانه‌ای برای کارشکنی در برنامه هسته‌ای ایران باقی نمانده است
● داوودی، معاون اول رئیس‌جمهور: گزارش البرادعی نشانگر منش و صداقت ایران است

اعتماد

● گری سیک، مشاور پیشین امنیت ملی آمریکا اعلام کرد: پیشنهاد مذاکره محرمانه ایران و آمریکا در سازمان ملل
● خاویر سولانا، نماینده اتحادیه اروپا: در انتظار ملاقات با ایرانیان هستم
● سخنگوی دولت: هشداردهندگان به‌دنبال براندازی نرم هستند
● هشدار احمدی‌نژاد نسبت به استفاده از ابزار نفت در مقابل فشار آمریکا
● رئیس اتاق بازرگانی: واحدهای خصوصی هم سوخت می‌خواهند
● بهمن کشاورز، رئیس اتحادیه اسکوا: وکلا حق حضور در همه مراحل دادرسی را دارند
● فاطمه کروبی، سخنگوی ائتلاف مردمی اصلاحات: تصمیمات نابخردانه دوران اصلاحات عامل انشعاب شد
● کمال خرازی، رئیس شورای راهبردی سیاست خارجی: گزارش محمد البرادعی زمینه‌ساز پیشرفت‌های بیشتر در پرونده هسته‌ای ایران است

ایران

● احمدی‌نژاد: ابزارهای قوی‌تر از نفت برای دفاع از خود داریم
● در هفتمین سفر چاوز به تهران انجام شد؛ توافق ایران و ونزوئلا برای تأسیس بانک مشترک
● عبدالرضا رحمانی‌فضلی، قائم‌مقام دبیر شورای‌عالی امنیت ملی استعفا کرد
● سخنگوی دولت: شرایط انتخابات نباید کارگزاران را از خدمت به مردم غافل کند
● رئیس مجلس: آسیا به‌مثابه یک قطب تأثیرگذار بر معادلات سیاسی، فرهنگی و تجاری دنیا، یکی از مؤلفه‌های بی‌بدیل در جهان است

آفتاب

● احمدی‌نژاد: دیدگاه‌های برادرم چاوز روشن، سازنده و انقلابی است
● دادستان کل کشور: در تحقیقات محلی از کاندیداهای مجلس باید دقت و امانت در نظر گرفته شود
● رئیس قوه قضائیه: گزارش البرادعی علیرغم ابهاماتی که دارد، حقانیت ایران را نشان داد
● [رئیس دولت اصلاحات]: باید آماده رویارویی با هرگونه خطری باشیم
● سفیر آلمان در ایران: کالاهای آلمانی با واسطه‌گری دبی به ایران صادر می‌شود
● رئیس اتاق بازرگانی: برای مقابله با تحریم خارجی فعالیت اقتصادی در داخل را آسان کنیم
● رئیس‌جمهور: اگر مردم احساس تبعیض نکنند زمینه دشمنی باقی نمی‌ماند

جمهوری اسلامی

● وزیر کشاورزی اعلام کرد: ایران در آستانه خودکفایی کامل محصولات کشاورزی
● در مجمع مجالس آسیایی در تهران عنوان شد: پیشنهاد احمدی‌نژاد برای تأسیس سازمان علمی، پژوهشی و فناوری آسیایی
● کاردار پرتغال به‌عنوان رئیس دوره‌ای اتحادیه اروپا در تهران به‌منظور دریافت اعتراض ایران پیرامون موارد نقض حقوق‌بشر در کشورهای عضو این اتحادیه به وزارت خارجه احضار شد
● الهام: انتخابات رایانه‌ای نیازمند اصلاح قانون است
● احمدی‌نژاد: دولت و ملت ایران و ونزوئلا علی‌رغم میل استکبار جهانی در کنار ملت‌های محروم خواهند ایستاد

اطلاعات

● تسهیلات جدید برای تقویت بورس؛ دولت به‌زودی سهام برخی از معادن را در بورس تزریق می‌کند
● ایران و ونزوئلا چهار تفاهم‌نامه و سند همکاری امضاء کردند
● رایزنی سولانا با وزیران اتحادیه اروپا درباره برنامه هسته‌ای ایران
● دلار از معاملات نفتی ایران حذف شد
● درخواست رسمی آمریکا از ایران برای مذاکره
● رئیس دفتر مقام معظم رهبری با اشاره به گزارش البرادعی: بهانه‌ای برای کارشکنی در برنامه هسته‌ای ایران باقی نمانده است
● [رئیس دولت اصلاحات]: تنها راه‌حل مسئله هسته‌ای ایران مذاکره است